

סוגיא ג'

ביטול (חלק ב')

ד. חזרה על הביטול

רמב"ן ד: (ד"ה אלא כך אני, ונראין הדברים ("ורש"י פירש..." עד הסוף)), **מהר"ם חלאווה** ו: (ד"ה ולדידי) ["והגע עצמך... והרי הוא שלו"], (ד"ה אלא אמר רבא), **רבינו מנחם הל' חו"מ** (ב:א)¹

רש"י ו: (ד"ה ודעתו עליה), **ספר המכתם** ו: (ד"ה אמר רבא) ["... ולא אתי למיכלה"], **רא"ש** (פרק ב' סי' א') ["ומותר בהנאתו... קאכיל ליה אסור"], **מאירי** ו: (ד"ה ותיריך) [עד "... או שיהנה בה"], **תוס' רי"ד** ו: (ד"ה גזרה), **פסקי רי"ד** ו: (ד"ה אמר רב יהודה) [עד "... כעפרא"], **רבינו דוד** ו: (ד"ה על זה הוזקק רש"י) [עד "... כמו שפירשנו למעלה"]

ה. תיקון של חשש שמא ימצא גלוסקא יפה

גמ' ו: ["אמר רב יהודה... ודעתיה עילויה"], **תוס'** שם (ד"ה ודעתיה עילויה), **רבינו דוד** שם (ד"ה ועל זה הוזקק רש"י), **מהר"ם חלאווה** שם (ד"ה אלא אמר רבא)

רש"י שם (ד"ה ודעתו עליה), **מאירי** ו: (ד"ה ותיריך) ["ומתוך כך... עד הסוף"]

ר"י מלוניל שם (ד"ה שמא ימצא גלוסקא יפהפיה), **מאירי** שם (ד"ה ותיריך) [עד "... או שיהנה בה"], **ר"ן** א. (בדפי הרי"ף) (ד"ה ומה שהצריכו)

ו. ביטול לאחר זמנו

גמ' ו: ["אמר רבא... משש שעות ולמעלה"], **רש"י** שם (ד"ה דלאו ברשותיה הוא, דאמר ר' אלעזר), **ריטב"א** שם (ד"ה שני דברים), **מאירי** שם (ד"ה ומתוך כך) ["ושמא תאמר..." עד הסוף]

גמ' ב"ק סח: ("הכא במאי עסקין... שאינו ברשותו")

שו"ת ריב"ש (סי' ת"א)², **שו"ת הרשב"א** (חלק א סימן תר"ב)³

רבינו דוד ו: (ד"ה הבודק צריך שיבטל) [עד "... ולא מצי מבטל ליה"], **שו"ת אבני נזר** (או"ח ס' שי"ז אותיות ג', ו')⁴

ז. ביעור לאחר ביטול

כסף משנה (ב:ב) ["אבל א"א ליישב... בעלמא סגי ליה"], **שו"ע ורמ"א** או"ח (תל"ד:ב')

ח. ביטול ע"י שליח

ריטב"א ו: (ד"ה אמר רב יהודה) ["וכתב הוא ז"ל... ז"ל"], **ר"ן** ג: בדפי הרי"ף (ד"ה וכתב הרב בעל העיטור), **ספר המכתם** ו: (ד"ה אמר רבא) ["וזה שאמרו..." עד הסוף]

מגיד משנה (ב:ב), **שו"ע** או"ח (תל"ד:ד), **משנה ברורה** (שם ס"ק ט"ו)

¹ See below

² ibid

³ ibid

⁴ ibid

רבינו מנוח הלכות חמץ ומצה פרק ב הלכה א

ומה שהצריכו חכמים לומר כל חמירא ולהוציא הביטול בפה לא עשו כן אלא כדי לברר הביטול מיהו ביטול הפה בלא הסכמת הלב לא הוי ביטול ובהפקרו לא סגיא שהרי חצרו המשתמרת קונה לו אפי' שלא מדעתו אבל מאחר שבטל תו לא עבר בבל יראה ובבל ימצא דהכי דרשינן ליה לקרא לא יראה לך חמץ בתורת חמץ אבל בתורת עפר יראה.

שו"ת ריב"ש סי' ת"א

ולקנות חמץ לצורך הכותי, במעותיו של כותי, בחול המועד: אסור גמור הוא ... ולא עוד, אלא שהוא עובר עליו: בבל יראה. לפי שכשהוא קונה אותה בשביל הכותי, אין הכותי בעל המעות קונה אותה. שהרי אין ישראל זה נעשה שליח לכותי, ולא זוכה בשבילו ... וא"כ הרי הוא חמצו של ישראל זה, ועובר עליו ומלקות נמי איכא: שהרי עשה משעה כשקנה אותו.

שו"ת הרשב"א חלק א' סימן תר"ב

שאלת: אשה אחת שנדרה הנאה מראובן ואמרה כל נכסי פלוני עלי כקרבן ואחר כך בא אותו ראובן וקדשה. מה דינן של קדושיין? ... תשובה: דברים אלו נראין בעיני כפשוטים שאינה מקודשת... לזכות במתנה שנתנו לו אחרים ובאותה שעה שאינו יכול ליהנות בו שיהיה שלו נימא הואיל ואי בעי מיתשיל אינו. דכיון דבשעה שקבלו אינו יכול לזכות בו ואינו שלו שוב אין לו בו זכות, ואף על גב שנשאל אחר מכן דכיון דבשעת מתנה לא זכה שוב אינו יכול לזכות.

שו"ת אבני נזר או"ח סימן שי"ז אותיות ג', ו'

ויש לעיין הא דלאחר איסורו לא מצי מבטל ל' דלאו ברשותו. בשלמא אי מטעם הפקר כשם שאינו יכול להקדישו כך אינו יכול להפקירו. אך לשוויי כעפר מה נפקא מינה במה שאינו שלו? אך הא לא תברא. שהרי עורות של גזלן אין מחשבה מטמאתן [כלים פכ"ו מ"ח]. כיון שאינו שלו לא מהני מחשבתו לשוויי כלי. הכי נמי לא מהני מחשבתו לשוויי עפר... והא קיימא לן אדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה [ע"ז נד ע"ב]. והוא הדין דיכול לבטל של חבירו על ידי מעשה. ולפי זה טח [חמץ] בטיט יועיל [לבטל החמץ] אף אחר זמן איסורו.

ובעיקר דברי רמב"ן דביטול לבטל מתורת אוכל קשה לי דהא אוכלין אינם יוצאין מתורת קבלת טומאה במחשבה כדאיתא פרק קמא דסוכה [יד ע"א]. וכשם שעדיין חשיב אוכל לקבלת טומאה יחשב אוכל כמו כן לעבור עלי' בבל יראה... וצריך לומר לדעת רמב"ן דגזירת הכתוב הוא מדכתיב תשביתו תבטלון ומטעם הפקר בלא קרא ודאי לא נפיק מתורת אוכל בדיבור לבד כנ"ל.